

Nr 157.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer; given Stockholms slott den 19 februari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans- och handelsdepartementen anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg:

Under punkten 63 i 1937 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1937/1938 beräkna till konstrådet ett anslag av 9,000 kronor.

Sedan denna fråga numera inom ecklesiastikdepartementet färdigberetts, tillåter jag mig ånyo anmäla densamma för Kungl. Maj:t.

Inledning. Genom beslut den 21 februari 1936 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag i fråga om beredande av ökade arbetstillfällen för svenska konstnärer genom utsmyckning av offentliga byggnader.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed jag anmälde berörda ärende, erinrade jag bland annat om de understöd, som staten, särskilt under de två sistförflutna ekonomiska kriserna, berett utövarna av bildande konst genom beviljande av lotterier eller genom anslag av lotterimedel. Gentemot denna form för hjälpåtgärder kunde i första hand åberopas, att den avsåge ett mera tillfälligt stöd. Mot en sålunda anordnad hjälpverksamhet syntes ock den erinran kunna göras, att den lätteligen komme att vidlådas av en viss planlöshet och dessutom hade en alltför markerad karaktär av nödhjälp.

Genom de nyssnämnda hjälpåtgärderna, framhöll jag vidare, hade de ekonomiska svårigheterna för en del av våra konstnärer visserligen för någon tid lättat, men någon varaktig förbättring hade givetvis ej genom dessa mera sporadiska ingripanden kunnat uppnås. Det aktuella läget syntes därför icke heller kunna betecknas såsom mycket ljusare än under de första efterkrigsåren.

Det vore ett känt förhållande, att skaran av yrkesmässigt arbetande konstutövare här i landet vore relativt talrik, något som för visso bidroge till försörjningssvårigheterna. Om åtskilliga av dessa människor gällde, att deras prestationer icke vore av den kvaliteten, att de borde av det allmänna uppmuntras att fortsätta sin verksamhet. Helt annorlunda ställde det sig i fråga om dem, vilkas arbete hade ett fullviktigt konstnärligt värde. Här hade staten i mitt tycke ett betydande intresse av att tillse, att ej det konstnärliga skapandet hämmades genom hårt ekonomiskt betryck och brist på arbetstillfällen. Konstnärskårens misär kunde eljest även bliva konstens.

Jag framhöll ock den kvalificerade konstens alltmera stegrade betydelse såsom kulturfaktor. Den tid låge redan långt tillbaka, då intresset för och förmågan att förstå konst ansågs vara privilegiet för ett fåtal. I våra dagar vore både intresset och förståelsen för konst i god växt. Konsten vore på väg att bliva allas egendom. Såväl i offentliga byggnader och samlingslokaler som på arbetsplatserna, i fabriker och på kontoren, hade ett konstnärligt inslag vunnit allt högre uppskattning. Denna utveckling borde på allt sätt understödjas. Härigenom skapades ock de naturliga förutsättningarna för att konstens arbetare skulle erhålla gynnsammare ekonomiska villkor.

Från denna utgångspunkt syntes ett övervägande böra ske, under vilka former staten nu borde på ett verksamt och varaktigt sätt ingripa till förbättrande av konstnärernas villkor och arbetsmöjligheter.

Jag påpekade därvid, att då det gällde att söka skapa ökade arbetstillfällen för de goda konstnärerna, erbjöde våra offentliga byggnader rika möjligheter. Det syntes mig böra tagas under övervägande, huruvida icke, då fråga vore om uppförandet av nya byggnader för statens räkning, sådana anordningar kunde träffas, att det bleve obligatoriskt att för konständamål beräkna visst kostnadsbelopp, ingående såsom en del för sig i kostnadsberäkningarna för det planerade bygget. De konstalster, som här

skulle komma i fråga, borde givetvis uteslutande utgöras av arbeten av levande svenska konstnärer. Jag fann det vidare angeläget att påpeka, att till den verksamhet, som här avsåges, borde kunna ifrågakomma ej endast monumentalkonst utan även konstalster av en mera intim karaktär, såsom mindre skulpturer, tavlor för rummens prydnade, etsningar, teckningar o. s. v.

Det syntes mig slutligen vara av vikt, att det jämväl undersöktes, huruvida och i vad mån från statens sida åtgärder kunde och borde vidtagas i syfte att anordningar till främjande av konsten av det slag som sålunda skisserats, kunde komma till användning jämväl i fråga om kommunala och andra icke-statliga offentliga byggnader. Även frågan om möjligheterna att på liknande sätt stödja konstnärlig verksamhet, då det gällde offentliga öppna platser prydnade med konstverk, syntes i detta sammanhang vara förtjänt att uppmärksammas.

Föreliggande spörsmål syntes vara av den beskaffenhet, att dess närmare utredande borde anförtros åt särskilda sakkunniga.

Den 2 mars 1936 tillkallade jag såsom sakkunniga för berörda ändamål nuvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet K. G. Westman, ledamoten och byråchefen i byggnadsstyrelsen, byggnadsrådet P. G. Hedqvist, skulptören I. V. Johnsson, redaktören, ledamoten av riksdagens andra kammare P. C. Jonsson och konstnären E. Schwab, varjämte åt Westman uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

De sakkunniga hava med skrivelse den 1 december 1936 till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnat betänkande och förslag angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer (statens offentliga utredningar 1936: 50).

I ärendet hava utlåtanden avgivits den 18 december 1936 av *byggnadsstyrelsen*, den 31 december 1936 av *akademien för de fria konsterna*, samma dag av *skolöverstyrelsen*, den 8 januari 1937 av *statskontoret* och den 15 januari 1937 av *chefen för nationalmuseet*, varjämte yttranden inkommit från föreningen *Färg och form*, föreningen *Svenska konstnärinnor*, *Konstnärsklubbens styrelse*, *Svenska slöjdföreningens styrelse* ävensom *styrelserna för Svenska landstingsförbundet*, *Svenska stadsförbundet* och *Svenska landskommunernas förbund*.

Jag har för avsikt att här nedan i korthet redogöra för de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna samt yttrandena häröver. I övrigt ber jag få hänvisa till betänkandet samt handlingarna i ärendet.

Behovet av statsingripande. De sakkunniga hava i anslutning till de synpunkter, som anförts i berörda departementschefsyttrande uttalat bland annat följande:

Enligt de sakkunnigas mening vore det ett samhällsintresse, att avsättningen av god konst ökades högst avsevärt. Att god konst vore en kultur-

faktor av den största betydelse finge anses oomtvistligt. Konsten fyllde en verklig uppgift i samhället och finge icke betraktas som en lyxvara, förbehållen ett penningstarkt fåtal. Det vore därför beklagligt att nödgas konstatera, att varken målarkonst eller skulptural konst för närvarande intoge den ställning i vårt land, som rätteligen tillkomma dem.

Enligt de sakkunnigas mening borde staten stödja den konstfrämjande verksamhet, som måste anses vara av behovet påkallad.

I sådant avseende vore att märka, att vid planerandet av offentliga byggnader i allmänhet alltför liten uppmärksamhet ägnats frågan om dessa byggnaders yttre och inre konstnärliga utsmyckning. Detta hade till stor del berott därpå, att största möjliga sparsamhet städse måst iakttagas vid äskandet av anslag till sådana byggnader. Ehuru en byggnads estetiska och konstnärliga värde i överbärande grad vore beroende av halten av det arkitektoniska och tekniska arbetet beträffande planläggning, uppbyggnad och materialbehandling, kunde konstnärlig utsmyckning otvivelaktigt förhöja och berika en byggnads estetiska värde. En sådan utsmyckning borde enligt de sakkunnigas mening äga rum i väsentligt större utsträckning än vad hittills varit fallet i fråga om statliga och kommunala byggnader. Med hänsyn till konstens stora folkuppfostrande betydelse vore bristen på konstnärlig utsmyckning i synnerhet beklaglig i fråga om byggnader, som i större utsträckning besöktes av ungdom eller en mera talrik allmänhet, såsom exempelvis skolor och sjukhus. I de flesta undervisningsanstalter rådde brist på goda konstverk. Det hade ofta och med fog framhållits, att det i skolorna gjordes alltför litet i syfte att bringa ungdomen i kontakt med den bildande konsten. Detta förhållande vore desto mera beklagligt, som ungdomens intryck och upplevelser hade ett avgörande inflytande på den vuxna människans livsuppfattning. Även våra sjukhus vore som regel vanlottade i fråga om konstnärlig utsmyckning. Bland sjukhuslokaler, som borde komma i åtnjutande av konst, kunde nämnas väntrum, i vilka de flesta poliklinikpatienter finge tillbringa en relativt lång tid, samt sjuk-salar och dagrum. De sakkunniga ville emellertid framhålla, att särskilt under de sista årtiondena ett antal statliga och kommunala byggnader blivit föremål för konstnärlig utsmyckning, bekostad av byggnadsanslag eller av medel, som ur donationsfonder eller av enskilda mecenater ställts till förfogande.

Beträffande önskvärdheten av ett statsingripande på ifrågavarande område äro samtliga de i ärendet hörda *myndigheterna m. fl.* ense med de sakkunniga.

Formerna för ett statsingripande. *De sakkunniga* hava med utgångspunkt från den uppfattning om konstens sociala och kulturella betydelse, åt vilken de sakkunniga givit uttryck, förklarat sig anse det vara helt naturligt, att det stöd, som borde lämnas det konstnärliga arbetet, icke finge karaktären av nödhjälpsåtgärder. Inköp av konst skulle i första hand föranledas av samhällets behov och vid valet borde inom ramen för tillgängliga medel den konstnärliga kvaliteten tillmätas avgörande betydelse.

De av de sakkunniga föreslagna åtgärderna kunna sammanfattas på följande sätt:

1. Vid planerandet av nybyggnader för statens räkning borde som regel särskilda kostnadsbelopp avses för konstnärlig utsmyckning. Dessa belopp borde i enlighet med vad som i direktiven för de sakkunnigas uppdrag ifrågasatts användas för förvärv av monumentalkonst samt konstalster av mera intim karaktär såsom mindre skulpturer, tavlor, etsningar, teckningar m. m.

2. Av lotterimedel borde tillskapas en fond, kallad Fonden för främjande av bildande konst. Avkastningen av denna fond samt under en följd av år även särskilda anslag av lotterimedel borde få tagas i anspråk för statliga och kommunala byggnaders samt offentliga öppna platsers prydnad med konstverk. Även enskilda sammanslutningar med ideell verksamhet borde under vissa förutsättningar kunna tillerkännas bidrag av lotterimedel för konstnärliga ändamål.

3. S. k. tipsmedel borde disponeras för anskaffande av konst för idrottsanläggningar.

4. Ledningen av den statliga konstfrämjande verksamhet, som de sakkunniga sålunda förordat, borde anförtros ett för ändamålet inrättat organ, benämnt statens konstråd.

5. Slutligen hava de sakkunniga gjort vissa uttalanden av principiell innebörd beträffande nöjesskattemedlens användning samt statens bidrag till folkskoleväsendet.

De ökade arbetstillfällena för konstnärer, som genom de ifrågasatta åtgärderna skulle skapas, syntes enligt de sakkunnigas mening komma att på ett naturligt och stadigvarande sätt främja den bildande konsten.

De sakkunnigas förslag syftade emellertid ej allenast till att öka statens omsorger för konsten. De avsåge också att på olika sätt väcka och ge stöd åt kommunernas intresse för bildande konst. Det vore enligt de sakkunnigas mening önskvärt, att även kommunerna vid planerandet av offentliga byggnader räknade med kostnader för byggnadernas prydnad med konstverk. En ökad uppskattning av det konstnärliga arbetet från statens och kommunernas sida syntes vidare vara ägnad att öka allmänhetens intresse för konst och därigenom bereda konstnärerna vidgade arbetsuppgifter.

De i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutningarna hava i sina yttranden i stort sett givit sin anslutning åt de riktlinjer för ett statsin-gripande, som sålunda angivits av de sakkunniga. Några av dessa yttranden må här beröras.

Skolöverstyrelsen har sålunda anfört bland annat:

Redan i departementschefens ovanberörda anförande mötte man två olika, varandra stödjande tankegångar, representerande var sin synpunkt på det föreliggande problemkomplexet.

Å ena sidan betonades nämligen där, liksom sedermera även i de sakkunnigas betänkande, konstnärernas särskilda svårigheter under ekonomiska krisperioder. Konstens volym och värde vore väl till en del oberoende av

yttre omständigheter, men konstens avsättningsmöjligheter vore i hög grad konjunkturkänsliga, och det kunde därför icke vara helt oberättigat att på konstskapandet liksom på så många andra av samhällslivets normala och nödvändiga funktioner anlägga även arbetslöshetssynpunkter. De av departementschefen skisserade åtgärderna framträdde då såsom ett led i de allmänna strävandena att öka samhällslivets stabilitet gentemot konjunkturernas växlingar.

Å andra sidan finge man ej förlora ur sikte, att konsten framför allt vore ett självständigt, av alla konjunkturväxlingar oberoende samhällsvärde och i denna egenskap ej mindre än andra samhällsvärden fordrade omvårdnad från det allmännas sida. Varaktiga, av konjunkturerna oberoende stödåtgärder vore därför icke mindre än de krisbetonade av samhällets egna behov påkallade.

Det vore väl sannolikt, att vare sig man nalkades spørsmålet från den ena eller andra utgångspunkten, de praktiska åtgärderna till en del kunde sammanfalla. Helt kunde detta dock icke bliva fallet. Ville man angripa frågan blott som ett arbetslöshetsproblem, skulle man närmast stå inför uppgiften att skapa organisatoriska anordningar, som så smidigt som möjligt kunde följa det konjunkturbetonade behovet av stimulerande statsingripanden på området. Uppgiften kunde då icke bliva ett anknytande till statens ordinära byggnadsbehov utan till de extraordinära anläggningar och byggnadsföretag, som under kristiderna utfördes med mer eller mindre betonad karaktär av välfärdsanordningar. Åsyftade man däremot främst att varaktigt bereda konsten en mera gynnad plats i samhället, hade man att söka anknytning till samhällets av konjunkturerna oberoende utvidgnings- och förnyelsebehov. Naturligtvis kunde även åtgärder av sistberörda art till en tid undanröja de utövande konstnärernas aktuella svårigheter, men huruvida de i längden bleve till fyllest, vore svårare att bedöma. Det vore väl åtminstone sannolikt, att ökade avsättningsmöjligheter för konst också måste stimulera tillströmningen till konstnärskårerna, och att därför hädanefter som hittills en ganska manstark grupp av konstutövare komme att finnas, som i de goda tiderna på samma vägar som för närvarande funne nöjaktig avsättning för sin konstnärliga produktion men under lågkonjunkturerna knappast kunde förvärva nöjaktig försörjning.

De sakkunniga hade icke gjort något försök att utreda, i vad mån de av dem föreslagna åtgärderna i det långa loppet kunde tänkas frigöra den bildande konstens utövare från konjunkturernas tryck, eller i vad mån de fastmera vore ägnade att locka ett ökat antal unga människor att söka sin utkomst genom konstnärlig verksamhet.

Jämväl *statskontoret* har i sitt utlåtande framhållit det dubbla syftet med de ifrågasatta åtgärderna. Ämbetsverket har sålunda yttrat bland annat:

Det framlagda förslaget innebure, att medel skulle i större utsträckning än hittills skett ställas till förfogande för åstadkommande av yttre och inre konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader. Under förutsättning att i ekonomiskt hänseende nödig begränsning iakttoges, hade statskontoret intet att erinra mot de sakkunnigas förslag i detta hänseende. Den ökade efterfrågan å god konst, som skulle bliva en följd av förslagets förverkligande, borde naturligen även medföra förbättrade utkomstmöjligheter för konstens utövare, ett förhållande som i och för sig vore att hälsa med

tillfredsställelse. Statskontoret kunde dock icke underlåta att framhålla, att den ledande principen vid övervägandet av åtgärder på förevarande område enligt ämbetsverkets mening måste vara att stöd gäves åt konsten med hänsyn till dess betydelse för samhället och medborgarna, och att sålunda en statlig aktion för konstlivets främjande icke finge givas innebörden av understödsverksamhet till förmån för hjälpbehövande konstnärer. Härav följde, att de verk, som borde komma i fråga för offentlig konstnärlig utsmyckning, icke på förhand finge begränsas till arbeten av levande svenska konstnärer. Avgörandet vid urvalet av konstnärligt arbete för utsmyckning av en offentlig byggnad borde — inom ramen av tillgängliga medel — uteslutande vara arbetets konstnärliga kvalitet och den hänsyn, som borde tagas till karaktären av den byggnad eller lokal, det gällde. En annan sak vore, att, då det konstnärliga arbete, varom här kunde bliva fråga, till väsentlig del syntes vara att hänföra till själva byggnaden, exempelvis fasta skulpturer, väggmålningar och dylikt, kostnaderna för utsmyckningen med nödvändighet i regel komme levande konstnärer till godo.

Gentemot detta principuttalande anfördes inom statskontoret *reservation* av *statskommisarien Spilhammar*.

De av de sakkunniga föreslagna åtgärderna, anför reservanten, syftade även till att bereda konstnärerna ökade arbetsmöjligheter och förbättrade ekonomiska förhållanden. Förslaget förutsatte därför enligt reservantens mening självfallet, att de konstalster, som skulle komma ifråga, skulle uteslutande utgöras av arbeten av levande svenska konstnärer. Majoritetens uttalande på denna punkt kunde reservanten därför icke biträda.

En fråga, som i viss mån sammanhänger med det principiella problem, som här berörts, är, i vad mån de föreslagna konstfrämjande åtgärderna borde utsträckas till att avse jämväl konsthantverket. Detta spörsmål har i ett par yttranden upptagits till diskussion.

Svenska slöjdföreningen har sålunda anført i huvudsak följande:

I vårt land sysselsattes numera ett icke obetydligt antal svenska konstnärer inom konstindustrien och konsthantverket, som tack vare dessa konstnärers insatser upplevat en blomstring som aldrig tidigare efter industrialismens genombrott. Man kunde dock knappast påstå, att denna produktion rönt den allmänna uppskattning hos alla lager av vårt folk, som den gjort sig förtjänt av, och konstindustrier och konsthantverkare arbetade därför i de flesta fall under starkt ekonomiskt tryck.

Det syntes naturligt och i hög grad önskvärt att, då staten igångsatte en omfattande verksamhet till konstens främjande, konstindustrien icke åsidosattes.

I samband med den fasta inredningen av offentliga byggnader kunde vid sidan av monumentalkonst och dylikt mycket väl tänkas en utsmyckning bestående exempelvis av paneler och väggdekorationer i träskulptur och intarsia, målade, blåstrade eller graverade fönster, samt dekorativa arbeten i järnsmide och gjutjärn. Den lösa utsmyckningen kunde också jämte alster av fri konst med fördel utgöras av vävda tapeter, bonader och andra textilier, armatur samt produkter av våra högtstående glas- och keramikindustrier. Den obligatoriska lösa inredningen av mattor, gardiner och möb-

ler kunde även, genom att medel ansloges till konstnärlig utsmyckning, givas en högre kvalitet och större konstnärligt värde än vad nu i allmänhet brukade vara fallet.

Jämväl nationalmuseets chef har berört frågan om, vilka konstalster, som borde bli föremål för den ifrågasatta verksamheten, och i ett ingående yttrande framhållit det vara ett allmänt intresse, att även konsthantverket finge ett verksamt och välbehövligt stöd vid den planerade aktionen.

Beträffande detaljerna i de sakkunnigas utredning och förslag samt myndigheternas m. fl. däröver avgivna yttranden må anföras följande.

1. **Konstnärlig utsmyckning av statliga nybyggnader.** I anslutning till sitt härutinnan framlagda förslag hava *de sakkunniga* företagit en utredning för utvärderande av den statliga byggnadsverksamhetens omfattning.

Av riksräkenskapsverkets budgetredovisningar för budgetåren 1930/1935 framginge att, när byggnadsarbeten för hovstaten, militära ändamål och de affärsdrivande verken samt underhålls- och reparationsarbeten undantagits, de verkliga utgifterna för byggnadsväsendet skulle hava varit

1930/1931 omkring	13,260,000	kronor
1931/1932 »	12,595,000	»
1932/1933 »	6,990,000	»
1933/1934 »	6,305,000	»
1934/1935 »	9,565,000	»

Summa 48,715,000 kronor

eller i medeltal 9,743,000 kronor per budgetår.

Enligt en av byggnadsstyrelsen utarbetad plan för de byggnadsarbeten, som under budgetåren 1937/1942 kunde väntas bli erforderliga, skulle utgifterna för statens byggnadsverksamhet, sedan byggnadsarbeten för nyssnämnda ändamål undantagits, i avrundade tal bli

1937/1938 omkring	3,750,000	kronor
1938/1939 »	12,800,000	»
1939/1940 »	14,400,000	»
1940/1941 »	10,550,000	»
1941/1942 »	5,400,000	»

Summa 46,900,000 kronor

eller i medeltal 9,380,000 kronor per budgetår.

Till dessa ändamål komme dessutom de affärsdrivande verkens nybyggnader ävensom byggnadsarbeten för militära ändamål. Under den kommande femårsperioden planerades sålunda uppförandet av bland annat ett nytt postgirohus i Stockholm för en kostnad av omkring 1,400,000 kronor. För militära ändamål beräknades för de närmaste budgetåren byggnadsarbeten till ett sammanlagt belopp av 37,812,000 kronor.

De sakkunniga hava såsom exempel på fall, då större byggnader kommit i åtnjutande av konstnärlig utsmyckning, sammanställt en tabell, intagen å sid. 29 i betänkandet.

Beträffande frågan om vilka slag av byggnader, som borde ifrågakomma till konstnärlig utsmyckning, hava de sakkunniga erinrat om bestämmelserna i den av Kungl. Maj:t den 26 november 1936 fastställda s. k. arkitekttaxan. Där förekomme följande uppräknig av olika grupper av byggnadsföretag:

Grupp 1: lagerskjul, redskapsbodan och liknande byggnader av enkel beskaffenhet, enklare förrådshus och uthusbyggnader av olika slag.

Grupp 2: magasin och förrådshus av bättre slag, garage, hangarer, stall- och ladugårdsbyggnader samt enklare ekonomibyggnader.

Grupp 3: stall- och ladugårdsbyggnader av bättre slag samt enklare slag av bostäder, marketenterier, ridhus, samlingslokaler, gymnastik- och sportlokaler.

Grupp 4: förplägnadsanstalter, manskapskaserner, verkstads- och fabriksbyggnader, gymnastik- och sportlokaler av bättre slag samt enklare boställshus.

Grupp 5: arbetshem och uppfostringsanstalter, enklare folkskolehus, fångelser, lantmäterikontor, tjänstemannabostäder och villabyggnader samt enklare slag av post- och telegrafhus, stationsbyggnader och tullhus.

Grupp 6: post- och telegrafhus, stationsbyggnader, tullhus, riksbankshus, enklare arkiv- och ämbetsbyggnader, landstatshus, folk- och elementarskolor, seminarier, vård- och undervisningsanstalter för sinnesslöa, hospital, enklare sjukhusbyggnader, samlingslokaler av bättre slag samt mera påkostade bostadshus.

Grupp 7: arkiv- och ämbetsbyggnader, administrations-, kansli- och kontorsbyggnader, enklare domstolsbyggnader, sjukhusbyggnader av bättre slag, sanatoriebyggnader, laboratoriebyggnader samt köks-, tvätt- och badinrättningar.

Grupp 8: domstols- och förvaltningsbyggnader, bibliotek, församlingshus och liknande byggnader, högskolor och museer.

Grupperna 9 och 10: byggnader med stora fordringar på konstnärlighet, monumentalitet och teknisk fulländning, såsom teatrar, konsertlokaler, kyrkor, vissa domstols- och förvaltningsbyggnader, vissa högskolor och museer, bank- och börsbyggnader m. fl.

Det övervägande flertalet av de i grupperna 6—10 i arkitekttaxan omnämnda byggnaderna borde enligt de sakkunnigas mening som regel komma i fråga för konstnärlig utsmyckning. I åtskilliga fall syntes jämväl vissa av de i grupperna 4 och 5 upptagna byggnaderna, såsom exempelvis manskapskaserner, gymnastik- och sportlokaler samt uppfostringsanstalter, utgöra lämpliga objekt för prydnad med konst.

Enligt de sakkunnigas mening borde principerna vid konstnärlig utsmyckning av statliga nybyggnader vara följande:

Kostnaden för sådan utsmyckning borde bestämmas efter kalkyl för varje särskilt fall under hänsynstagande till byggnadernas arkitektur, ändamål och belägenhet. Att generellt i byggnadskostnaden inräkna viss procent (exempelvis 2 procent) för konständamål vore en metod, som icke toge tillbörlig hänsyn till det skiftande behovet av konst och som de sakkunniga till följd härav ansåge sig icke kunna förorda. Därest en byggnad ifrågakomme för konstnärlig utsmyckning, borde enligt de sakkunnigas mening

kostnaden härför endast undantagsvis sättas så lågt som till 1 procent av byggnadskostnaden.

Vid planerandet av en offentlig byggnad borde byggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, medicinalstyrelsen eller annan myndighet, som närmast vore att betrakta som byggherre, efter samråd med konstrådet utarbeta en preliminär plan rörande utsmyckningen av byggnaden samt kostnaden därför. Sedan statsmakterna ställt medel till förfogande för byggnadsföretaget, utarbetades planen för utsmyckningen närmare av byggherren efter samråd med konstrådet. I händelse av skiljaktiga meningar underställdes frågan Kungl. Maj:ts prövning.

För konstnärliga arbeten av viss storleksordning i fråga om kostnaderna, förslagsvis för arbeten dragande en kostnad av minst 10,000 kronor, borde anordnas allmänna tävlingar. Beträffande andra konstnärliga arbeten borde anordnas tävlingar för inbjudna konstnärer, göras beställningar eller företagas direkta inköp.

Vid tävlingar borde på föranstaltande av konstrådet tillsättas en jury med viss närmare angiven sammansättning. Juryn borde uppgöra programmet för tävlingen, vilket skulle underställas konstrådet för godkännande, varigenom en enhetlig och för de intresserade parterna betryggande praxis kunde åstadkommas.

Tävlingsarbetena borde granskas av juryn, som hade att avgöra tävlingen och till konstrådet avgiva förslag rörande arbetenas utförande. Konstrådet bleve genom juryns tävlingsutlåtande samt genom sin representant i juryn väl underrättat om juryns synpunkter på tävlingsarbetena. Konstrådet och byggherren skulle i samråd besluta, huruvida något förslag skulle utföras. Hade byggherren och konstrådet olika meningar i frågan, underställdes densamma Kungl. Maj:t. Byggherren tecknade eventuella kontrakt med vederbörande förslagsställare efter konstrådets hörande. Konstrådet utsåge inom eller utom sin krets en representant att jämte byggherren övervaka planens konstnärliga och ekonomiska genomförande. Som regel syntes någon medlem av juryn komma i fråga för sådant uppdrag.

I de fall, då tävlingar ej anordnades, borde det ankomma på konstrådet att efter byggherrens hörande verkställa inköp eller göra beställningar.

Konstrådet borde givetvis ägna konstitutställningar stor uppmärksamhet. Personer, som deltagit i tävlingar med förtjänstfulla arbeten utan att få dessa antagna till utförande, syntes böra komma ifråga vid inköp eller beställningar.

De över de sakkunnigas förslag hörda myndigheterna och sammanslutningarna hava i stort sett tillstyrkt förslaget i nu förevarande avseende.

Skolöverstyrelsen har förklarat sig finna förslaget välbetänkt men samtidigt framhållit, att genom dessa åtgärder i själva verket ganska litet vore att vinna för de läroanstalter, som stode under överstyrelsens överinsende. I det vida övervägande antalet fall vore nämligen skolbyggnader av olika slag kommunernas egendom; blott i ett fåtal fall, av vilka seminarierna vore det viktigaste, ålåge byggnadsskyldigheten staten. Större betydelse syntes man däremot kunna tillmäta de sakkunnigas förslag att för konstfrämjande verksamhet taga lotterimedel i anspråk (se nedan).

Statskontoret har framhållit, att då statsmakterna vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag i denna del skulle få tillfälle att med beaktande

av rådande statsfinansiella läge och de i varje särskilt fall föreliggande förhållandena bedöma, om och i vilken utsträckning kostnader lämpligen borde nedläggas på konstnärlig utsmyckning, anordningen syntes statskontoret ändamålsenlig. I likhet med de sakkunniga kunde statskontoret således icke förorda, att någon allmän regel fastställdes, innebärande att viss procent av byggnadskostnaden skulle avses för konständamål. Möjligheterna till önskvärd anpassning skulle därigenom äventyras. I detta sammanhang ville ämbetsverket framhålla angelägenheten av att byggnadens praktiska utrustning och planering icke bleve lidande genom de konstnärliga intressenas tillgodoseende.

Nationalmuseets chef har uttalat, att enligt hans mening en utredning bort göras beträffande storleken av den summa, som årligen skulle erfordras för att i skälig utsträckning bereda arbetsmöjligheter åt kvalificerade svenska konstnärer. För att utrona storleken av denna summa syntes åter en uppskattning hava bort verkställas angående tillgången på verkligt kompetenta konstnärliga arbetskrafter inom vårt land, varvid jämväl bort angivas det genomsnittliga belopp per år, som beräknades belöpa å envar av dessa konstnärer.

Om man satte antalet av de kvalificerade konstnärer, som för närvarande skulle kunna tänkas komma i fråga för dekorativa uppgifter av det slag som avsåges i förslaget till omkring 60 (museichefen förutsåge, att många skulle anse siffran alltför hög, andra orättvist låg) och beräknade, att arbetsmöjligheter med anlitan av medlen för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader varje år komme att beredas 15 konstnärer med ett belopp av i genomsnitt 15,000 kronor per uppgift, skulle man komma till en summa av 225,000 kronor, som årligen skulle krävas för att tanken med den framlagda planen skulle bliva den hävstång och hjälp för hela den svenska konstnärskåren, som därmed avsetts.

En annan viktig punkt, där utredningen ej vore tillfyllest, vore beträffande storleken av de medel, som kunde beräknas bliva ställda till förfogande för den tänkta utsmyckningen, d. v. s. huru stor del av byggnadskostnaden, som borde tagas i anspråk härför. De sakkunniga hade allenast anfört, att det syntes dem olämpligt att generellt i byggnadskostnaden inräkna en viss procent (exempelvis 2 procent) för ifrågavarande ändamål, ävensom att kostnaden för utsmyckningen endast undantagsvis borde sättas så lågt som till 1 procent av byggnadskostnaden. Däremot hade de sakkunniga uttalat, att det syntes dem uppenbart, att en högskola eller ett museum som regel krävde en mera omfattande konstnärlig utsmyckning än exempelvis en för samma kostnad uppförd kontorsbyggnad.

Nämnda uttalande gäve uttryck för en inställning till den förelagda uppgiften, som för museichefen vore helt främmande. En högskola kunde med fördel prydas med konstverk, men så vore också och i lika hög grad fallet med en kontorsbyggnad. I sistnämnda avseende syntes en konstnärlig utsmyckning hava en kanske ännu större social betydelse. Men däremot syntes den konstnärliga utsmyckningen böra reduceras till minsta möjliga mått i ett museum. Från ett konstmuseum borde den helt bannlysas, i ett kulturhistoriskt vara så sparsam som möjligt. Toge man hänsyn till att en kontorsbyggnad i de flesta fall utfördes med största möjliga prisbillighet, borde man just här beakta, att en konstnärlig utsmyckning skulle skänka detta arbetshem för många människor något av den skönhetsglädje, till vilken alla hade rätt.

Om man antog, att i genomsnitt 2 procent av byggnadskostnaderna komme att få disponeras för konstnärlig utsmyckning, komme, under förutsättning att de årliga sammanlagda byggnadskostnaderna hölle sig till i genomsnitt 10,000,000 kronor, ett belopp av omkring 200,000 kronor att årligen vara att tillgå för nyuppförda statliga byggnaders konstnärliga utsmyckning. Denna summa stämde väl överens med det belopp om 225,000 kronor årligen, som museichefen ansett erforderlig för att bereda arbetsmöjligheter åt de mera kvalificerade konstnärerna. Det felande beloppet av 25,000 kronor syntes utan större svårigheter kunna fyllas genom uppdrag från kommunerna för prydnad av skolor, sjukhus och dylikt.

Byggnadsstyrelsen ville för sin del vitsorda, att av sparsamhetskäl i allmänhet ägnats alltför liten uppmärksamhet åt frågan om offentliga byggnaders konstnärliga utsmyckning. I den mån de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna bleve förverkligade, komme visserligen en ändring till det bättre att äga rum beträffande byggnadens utsmyckning med särskilda konstalster. Men vid uppförandet av en offentlig byggnad, synnerligast om den hade karaktär av monumentalbyggnad, borde alltid eftersträvas att, såvitt byggnadens art och ändamål det medgäve, förläna den det egna estetiska och arkitektoniska värde, varigenom byggnadsverket självt kunde komma att framstå såsom ett konstnärligt betonat verk. Även om vinnandet av detta syfte ytterst vore en fråga om teknisk skicklighet och konstnärlig förmåga, måste dock helt naturligt resultatet bliva i hög grad beroende av den ekonomiska ram, som fastställts för byggnadsföretaget. Om man sålunda, som under senare årtionden icke sällan skett, av sparsamhetskäl alltför kraftigt inskränkte på exempelvis materialens kvalitet och utseende eller med hänsyn till höga markvärden ställde upp alltför stränga villkor rörande markområdets utnyttjande vid planerandet av en byggnad, försvårades skapandet av byggnadsverk, som med ändamålsenlighet förenade arkitektoniska skönhetsvärden. *Byggnadsstyrelsen* ville därför uttala den förhoppningen, att ökad förstäelse och ökade anslag skulle vara att påräkna icke endast då det gällde byggnadens förseende med konstverk utan även för att möjliggöra att byggnaden själv bleve vad den i förekommande fall kunde bliva, nämligen ett värdefullt tillskott till de konstverk, som vore avsedda att vara allas egendom. Det föreslagna förfarandet funne *byggnadsstyrelsen* i stort sett ändamålsenligt. I de fall då *byggnadsstyrelsen* vore »byggherre» komme *byggnadsstyrelsen* vid uppgörandet i samråd med konstrådet av plan för den konstnärliga utsmyckningen givetvis för sin del att samråda även med den institution eller myndighet, för vars räkning byggnaden uppfördes, liksom ock med byggnadens arkitekt.

Den av de sakkunniga föreslagna tävlingsproceduren syntes emellertid icke böra göras strängt obligatorisk, utan borde konstrådet och byggherren äga att, när de därom vore ense och särskilda skäl förelåge, utan anordnande av tävling verkställa inköp eller göra beställning av sådana arbeten, som här avsåges.

Då det i fall, då tävlingar ej anordnades, gällde en byggnads prydnad med till formatet mindre konstverk, syntes skäligen utrymme böra lämnas för den personliga smaken hos dem, som skulle vistas och arbeta i tjänsterummen. Det förtjänade därför enligt *byggnadsstyrelsens* mening övervägas, huruvida icke även den myndighet eller institution, som skulle taga byggnaden i anspråk, borde få efter hörande av konstrådet, som borde vara

utrustat med vetorätt, göra beställningar och inköp, när arbetets värde ej överstege en viss summa.

2. Användande av lotterimedel till konständamål. De sakkunnigas förslag om ökade bidrag av lotterimedel till konstnärliga ändamål torde i detta sammanhang påkalla uppmärksamhet allenast i den mån det har inverkan på det ifrågasatta konstrådets verksamhet. Ledningen av den konstfrämjande verksamhet, som här avses, skulle omhändrivas av nämnda institution, som skulle fördela de från ovanberörda fond för främjande av bildande konst härflytande medlen ävensom andra för ändamålet disponibla lotterimedel — inalles 200,000 kronor per år.

De sakkunniga tänkte sig, att kommuner, framför allt sådana med mindre god ekonomi, skulle kunna erhålla bidrag för dylika byggnaders samt för offentliga öppna platsers prydnad med konstverk. Anslag skulle emellertid som regel tilldelas kommuner endast under den förutsättning, att kommunerna själva svarade för en del, förslagsvis minst en tredjedel, av kostnaden för den utsmyckning, varom vore fråga. Även enskilda sammanslutningar med samhällsgagnande verksamhet såsom kulturella och sociala föreningar av olika slag (teater-, orkester-, musei-, hembygds-, föreläsningsföreningar m. fl.) skulle efter ansökan kunna tillerkännas anslag för anskaffande av konst till byggnad eller lokal, som disponerades av vederbörande sammanslutning. Lotterimedel syntes även böra få tagas i anspråk för inköp av konstverk för redan uppförda eller påbörjade statliga byggnader. Endast undantagsvis syntes däremot bidrag böra lämnas även för planerade statliga nybyggnaders prydnad med konstverk, exempelvis för inköp av stafflikonst. I fråga om sådana nybyggnader utginge nämligen de sakkunniga från att i själva byggnadsanslaget upptoges lämpliga belopp för konstnärlig utsmyckning (jfr ovan).

Fördelningen av tillgängliga medel borde verkställas av konstrådet. Utdelning av anslag från fonden borde äga rum i regel en gång om året. Ansökning om sådant anslag borde inlämnas till konstrådet. Vid anslagens fördelning borde konstrådet äga fullständig frihet inom ramen för de tillgängliga medlen och äga bestämma villkor för åtnjutande av beviljat anslag. Vederbörande borde sålunda kunna förklaras skyldiga att underkasta sig den kontroll över arbetenas utförande, som konstrådet kunde komma att föreskriva. Rådets beslut om utdelning av anslag skulle icke få överklagas. Rådet borde äga besluta, att viss del av de under året för utdelning tillgängliga medlen finge reserveras till en följande utdelning.

Av de yttranden över sistberörda förslag, i vilka detsamma på någon punkt blivit föremål för kritik eller diskussion, inhämtas följande. Härvid bortses från vissa i yttrandena anförda skäl mot att en särskild fond skulle uppläggas för ändamålet.

Styrelsen för landskommunernas förbund framhåller, att de sakkunniga icke syntes hava tillräckligt beaktat landskommunernas intressen. Utvägen att söka bidrag av lotterimedel syntes icke komma att giva något egentligt resultat, då en sådan utväg med den därmed förknippade omständliga proceduren inte gärna komme att tillgripas, då det gällde inköp av några

konstalster för prydande av en skola eller ett ålderdomshem. Landsbygdens behov av konst syntes först kunna tillgodoses genom att kommunerna finge rätt till statsbidrag till konstnärlig utsmyckning i exempelvis samma omfattning, de själva beviljade anslag för ändamålet. Samma grunder syntes därvid böra gälla som beträffande statsbidragen till folkbiblioteks- och folkbildningsrörelsen. I varje fall borde icke vid beviljande av lotterimedel till konstinköp ovillkorligen uppställas villkor, att dessa konstalster skulle vara framställda av nu levande konstnärer. Det saknades icke värdefull konst av äldre datum, som i original eller reproduktion väl skulle fylla sitt ändamål som kulturfaktor ute i kommunala och andra lokaler.

Skolöverstyrelsen har uttalat en viss tvekan angående effektiviteten av de föreslagna åtgärderna ur synpunkten av de intressen, överstyrelsen hade att bevaka. Redan den föreslagna kommundelen av kostnaderna syntes i många fall komma att verka avskräckande. Måhända kunde man likväl beräkna, att vid rena nybyggnader för skoländamål den konstnärliga utsmyckningen icke alltid skulle åsidosättas.

De typiska nybyggnaderna vore emellertid förhållandevis få. Under sist-förflutna sexårsperiod, under vilken likväl byggnadsföretagen för de nya högre allmänna läroverken för flickor infallit, hade nybyggnaderna för de allmänna läroverken i genomsnitt icke uppgått till tre om året, och detta oaktat lärjungetillströmningen till dessa skolor under perioden på ett rekordartat sätt tillvuxit. För redan fullt organiserade läroanstalter med någorlunda konstant lärjungenummerär förnyades byggnadsbeståndet långsamt. Väcktes nu fråga om prydande av redan färdiga skolbyggnader med konstverk, måste man räkna med, att ett sådant ändamål hade att utvärda konkurrens om de nödiga anslagen på två fronter. Dels vore det ingalunda självfallet, att kommunerna främst skulle hava skolan i åtanke, om det gällde att placera konst i offentliga byggnader eller å öppna platser. Dels måste man också räkna med, att den lokala skolledningen även kunde hava andra, av undervisningens krav ofta starkt motiverade önskemål i fråga om lokalernas förbättring eller utvidgning; inom skolans ledning måste i sådana fall en förklarlig tvekan uppstå om lämpligheten att vid sidan av dessa även göra kraven på lokalernas konstnärliga utsmyckning gällande, ifall anledning funnes att befara, att detta skulle försvåra eller försena tillgodoseendet av dessa andra behov.

Ville man trygga konstens plats i skolan, måste man befria skolan från denna yttre och inre konkurrens om anslagen. Den mest tilltalande utvägen vore, om det befunes möjligt att i riksstaten upptaga ett särskilt anslag för skolornas prydande med konst, på samma sätt som nu ett sådant anslag utginge för bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken. Anslaget kunde väl näppeligen erhålla sådan storlek, att årliga anslag därur kunde utgå ens till alla högre skolor. Det naturligaste vore, om konstrådet erhöle uppgiften att årligen inköpa och i samråd med skolöverstyrelsen å de särskilda läroanstalterna fördela de konstförvärv, som genom anslaget möjliggjordes. Givetvis måste vid inköpen i stort sett samma synpunkter göra sig gällande som vid de övriga inköp och beställningar, som skulle ankomma på konstrådet. Under alla omständigheter måste det sålunda tillses, att inköpen bleve till direkt gagn för nu levande svenska konstnärer. Från skolans synpunkt vore det emellertid önskvärt, om konstförvärven även finge utsträckas till att omfatta goda

reproduktioner av äldre konstverk. I vad mån även annan konstnärlig produktion än originalkonst borde ifrågakomma, måste dock givetvis bedömas efter stundens situation och särskilt med hänsyn till originalkonstens aktuella avsättningsmöjligheter. Avvägningen mot varandra av dessa olika synpunkter syntes lämpligen böra helt ankomma på konstrådet.

För den händelse den angivna vägen icke befunnes framkomlig, syntes hinder icke möta att för utdelningen av lotterimedel för konstfrämjande ändamål fastställa sådana bestämmelser, att tilldelningen av konstverk till skolorna icke bleve beroende av kommunernas bidrag för ändamålet. En viss del av det belopp, som årligen ställdes till konstrådets förfogande, skulle då uttryckligen reserveras för skolorna, och det skulle ankomma på de lokala skolstyrelserna att hos konstrådet göra framställning om tilldelning av konstverk.

Oavsett vilken form för medelsanskaffningen, som kunde komma att väljas, syntes det vara uppenbart, att icke blott de allmänna läroverken utan även andra statliga eller kommunala läroanstalter borde kunna komma i åtanke. Konstverkets egenart och lärjungarnas åldersutveckling borde vid sidan av vissa rent estetiska synpunkter främst bliva bestämmande.

Nationalmuseets chef har framhållit, att om ock de mest kvalificerade och för större dekorativa uppgifter lämpade konstnärerna kunde, på sätt museichefen enligt det ovanstående framhållit, antagas bliva i ändamålsenlig utsträckning tagna i anspråk för konstnärlig utsmyckning av statliga och delvis även kommunala nybyggnader, så finnes likväl bland Sveriges återstående konstnärer flera, som vore förtjänta av ett stöd från statens sida i form av inköp av deras verk till prydnad av offentliga byggnader. Här skulle enligt museichefens mening lotterimedel lämpligen kunna komma till användning, förslagsvis till en summa av 100,000 kronor per år. Satte man antalet konstnärer, som här skulle komma i åtanke, till 200 (museichefen vore medveten om, att denna siffra vore tilltagen i överkant), och tänkte man sig, att inköp av dessa konstnärer skulle företagas varje år för genomsnittligt 500 kronor, skulle nämligen behövas ett årligt anslag av 100,000 kronor. Önskade man av kvalitetsskäl begränsa antalet konstnärer till hälften — en åtgärd som helt visst skulle kunna ha fog för sig — skulle, med bibehållande av samma anslagssumma, det genomsnittliga inköpsanslaget per år för varje enskild konstnär stiga till 1,000 kronor, detta alltså utöver vad som de mest betydande av dessa konstnärer skulle erhålla genom de ovan behandlade anslagen för nybyggnaders prydnad med konstverk. Museichefen förutsatte, när han förordade ett anslag av 100,000 kronor ur lotterimedel för ovan anförda ändamål, att detta ej på något sätt finge minska det stöd, som nationalmuseet och andra konstvårdande institutioner och sammanslutningar eller deras hjälpföreningar hittills åtnjutit.

Byggnadsstyrelsen har givit sin anslutning till de sakkunnigas förslag i denna del under framhållande, att även kyrkor borde ingå bland det slag av byggnader, för vilkas konstnärliga utsmyckning bidrag kunde ifrågakomma.

Statskontoret slutligen har ansett bidrag ur fonden böra, i överensstämmelse med vad som gällde ifråga om fonden för idrottens främjande, beviljas av Kungl. Maj:t.

3. Användande av s. k. tipsmedel för konstnärlig utsmyckning av idrottsanläggningar. Det må erinras, att Kungl. Maj:t med stöd av förordningen den 7 juni 1934 (nr 237) angående vadhållning i samband med tävlingar medgivit ett bolag, aktiebolaget tipstjänst, att anordna dylik vadhållning. Bolagets behållna överskottsmedel inlevereras till statsverket. Sålunda är i riksstaten för innevarande budgetår under titeln diverse inkomster: inkomst av vadhållning vid idrottstävlingar upptaget ett belopp av 2,250,000 kronor. Motsvarande post är i riksstatförslaget för nästkommande budgetår upptagen till 6,000,000 kronor. Av nämnda inkomst, de s. k. tipsmedlen, tagas 1,000,000 kronor årligen i anspråk för budgetära ändamål. Återstoden anvisas under tionde huvudtiteln såsom avsättning till fonden för idrottens främjande. Medlen äro avsedda huvudsakligen till idrottens främjande.

De sakkunniga hava nu, under erinran om att de s. k. tipsmedlen uppginge till betydande belopp, och under framhållande att staten jämväl i fortsättningen syntes kunna räkna med väsentliga intäkter från tippningsväsendet, anfört följande:

Det syntes sannolikt, att under en följd av år tipsmedel i betydande utsträckning komme att tagas i anspråk för idrottsanläggningar. Det vore givetvis av stor vikt, att dessa anläggningar, vilka årligen komme att besökas av stora människomassor, motsvarade de anspråk, man hade rätt att ställa på dem ur sportsliga och ekonomiska synpunkter. Enligt de sakkunnigas mening borde permanenta idrottsanläggningar även från estetiska utgångspunkter fylla högt ställda krav. Vissa idrottsanläggningar såsom exempelvis fotbollsstadion, simhallar, tennishallar m. fl. vore ofta i behov av konstnärlig utsmyckning. De sakkunniga förmenade, att tipsmedel i viss utsträckning borde få disponeras för våra idrottsanläggningars prydnad med konstverk. Spörsmålet, huruvida en viss anläggning borde komma i åtnjutande av konst, borde enligt de sakkunnigas mening oberoende av ansökning kunna bliva föremål för övervägande i samband med prövning av fråga om bidrag för själva idrottsanläggningen. Framställning till Kungl. Maj:t med begäran om understöd från fonden för idrottens främjande för idrottsanläggningar syntes av Kungl. Maj:t, därest riksiddrottsförbundet tillstyrkt framställningen, böra remitteras till statens konstråd för yttrande. Konstrådet föresloge då eventuell utsmyckning av visst slag. Om så skedde, syntes vederbörande sökande och eventuellt riksiddrottsförbundet böra beredas tillfälle att yttra sig över konstrådets förslag. Därest Kungl. Maj:t ansåge anläggningen böra komma till stånd samt konstnärlig utsmyckning äga rum, borde Kungl. Maj:t, i samband med att understöd beviljades för själva idrottsanläggningen, anslå visst belopp för utsmyckning, vilket belopp borde till sin storlek avpassas så, att vederbörande sökande som regel hade att svara för en del av kostnaden. Detta belopp borde av statskontoret utbetalas till konstrådet, som sedan närmare utarbetade planen rörande anläggningens prydnad och därefter beredde vederbörande tillfälle att komma med erinringar. Konstrådet skulle tillhandahålla vederbörande det anslagna beloppet, varvid såsom villkor för bidragets åtnjutande borde

angivas, att bidraget skulle användas på sätt konstrådet bestämde samt att vederbörande skulle vara pliktig att underkasta sig den kontroll över det konstnärliga arbetets utförande och medlens användning, som konstrådet kunde komma att föreskriva. Om en framställning avsåge enbart konstnärlig utsmyckning av en idrottsanläggning, syntes förfarandet böra gestalta sig i huvudsaklig överensstämmelse med vad ovan angivits, dock syntes riksidadrottsförbundets hörande i allmänhet icke vara erforderligt. De sakkunniga förutsatte, att tävlingar rörande utsmyckning av idrottsanläggningar komme att anordnas i de fall, sådana skolat äga rum, om anläggningen varit statlig, samt att tävlingsjuryn erhöle motsvarande sammansättning som vid tävlingar om statliga nybyggnaders prydnad med konstverk.

Statskontoret har funnit starka skäl tala för att ifrågavarande medel i viss omfattning användas för idrottsanläggningars prydnad med konstverk. Även i vissa andra yttranden hava uttalats sympatier för de sakkunnigas berörda förslag.

4. **K o n s t r å d e t.** Såsom redan av det sagda framgår, skulle enligt *de sakkunnigas* förslag ledningen av den statliga konstfrämjande verksamheten anförtros åt ett för ändamålet inrättat organ, benämnt statens konstråd, vilket skulle erhålla i stort sett följande *uppgifter*:

Vid nybyggnader för statens räkning, där konstnärlig utsmyckning kunde ifrågakomma, skulle konstrådet samråda med den myndighet, under vars regi byggnadsföretaget skulle utföras, byggherren, vid uppgörandet av den preliminära planen för utsmyckningen. Sedan anslag beviljats för ändamålet, skulle den definitiva planen utarbetas av byggherren och konstrådet i samråd. I de fall, då tävlingsförfarande skulle äga rum, skulle konstrådet hava att föranstalta om tillsättande av tävlingsjuryn, att godkänna det av juryn uppgjorda programmet, samt att efter tävlingens avgörande i samråd med byggherren bestämma huruvida något tävlingsförslag skall komma till utförande. Konstrådet skulle därjämte vara representerat i juryn samt utse en representant att jämte byggherren övervaka utförandet av ett beslutat tävlingsförslag. I fall, då tävlingar icke anordnades, skulle det ankomma på konstrådet att verkställa inköp och beställningar.

Vid användandet av lotterimedel till konständamål skulle enligt förslaget fördelningen av tillgängliga medel verkställas av konstrådet, som därjämte skulle hava att förvalta den tilltänkta fonden.

Vid begagnande slutligen av tipsmedel för konstnärlig utsmyckning av idrottsanläggningar skulle konstrådet hava att yttra sig över förekommande ansökningar, framlägga förslag i ämnet och i sinom tid utarbeta plan för utsmyckningen ävensom tillhandahålla anslagna medel och handhåva kontrollen över utförandet av den uppgjorda planen.

De sakkunniga hava funnit fördelarna med ett centralt organ för ledningen av statens konstfrämjande verksamhet ligga i öppen dag. Endast härigenom syntes denna verksamhet planmässigt kunna utvecklas och nödig kontroll över densamma upprätthållas.

Vad konstrådets *sammansättning* beträffar, må ur de sakkunnigas betänkande anföras följande:

Konstrådet måste givetvis vara väl kvalificerat för sina uppgifter och följaktligen äga en ingående kännedom om landets konstliv. Det måste anses vara av synnerlig vikt, att konstrådet uppbygges av förtroende från konstnärernas sida. De sakkunniga hade ingående dryftat frågan om den lämpligaste sammansättningen av konstrådet. Enligt de sakkunnigas mening borde konstrådet bestå av sju ledamöter, varav sex skulle tillsättas av Kungl. Maj:t och den sjunde väljas av de sålunda utsedde.

Ordföranden, som skall utses av Kungl. Maj:t, borde vara en person med intresse för bildande konst och helst även hava förutsättningar att främja lösningen av de ekonomiska frågor, som berörde konstrådets verksamhetsområde. De övriga av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna borde utgöras av en representant för byggnadsstyrelsen (arkitekt) samt av två målare och två skulptörer. Akademien för de fria konsterna samt en representativ sammanslutning av konstnärer borde beredas tillfälle att vardera föreslå minst två målare och minst två skulptörer, lämpliga att vara ledamöter av rådet. Avgäves dylika förslag, hade Kungl. Maj:t att av de föreslagna personerna utse en målare och en skulptör för vardera förslagsställaren. En förutsättning för detta förslag vore givetvis, att det bildades en organisation av landets konstnärer, som utgjorde en ur kvalitativ synpunkt tillfredsställande representation och i sig inneslöte beaktansvärda riktningar inom konstlivet.

Den sjunde ledamöten, som borde utses av nyssnämnda av Kungl. Maj:t tillsatta ledamöter, borde vara en person, som, ehuru icke konstnär, gjort förtjänstfulla insatser i konstlivet. Nämnda ledamöter skulle härigenom få möjlighet att komplettera sig med en museiman, en konstkritiker eller annan lämplig person.

Konstrådets ledamöter borde utses för tre år i sänder. För att möjliggöra en kontinuerlig förnyelse av rådet syntes dock till en början vissa ledamöter böra tillsättas för kortare tid än tre år. I syfte att öka möjligheterna för representanter för olika konstarter och konstriktningar att vinna inträde i rådet syntes böra föreskrivas, att avgående ledamot, som vore målare eller skulptör (ledamöterna under 3)—(6) ovan), icke omedelbart kunde på nytt utses till ledamot av rådet.

Sekreterare åt rådet borde förordnas av Kungl. Maj:t, som därtill kunde utse någon av ledamöterna. Då sekreteraren borde ha till uppgift, bland annat, att bereda och föredraga å rådets prövning ankommande ärenden, syntes det vara av synnerlig vikt, att till sekreterare utsåges en person, som vore väl förtrogen med den nutida svenska konsten.

Behovet av ett organ av den av de sakkunniga föreslagna arten har i allmänhet vitsordats i de i ärendet avgivna yttrandena. Frågan om konstrådets lämpliga sammansättning har i yttrandena i allmänhet ägnats stor uppmärksamhet.

Svenska landstingsförbundets styrelse framhåller, att konstrådet skulle få en synnerligen ansvarsfull uppgift. Dess föreslagna sammansättning syntes emellertid icke garantera det opartiska urval, som ur alla synpunkter vore önskvärt, och det kunde därför starkt ifrågasättas, om icke lekmännen borde beredas ökad representation inom rådet. I varje fall borde erforderligt utrymme beredas för de lokala organen vid bestämmandet av den konstnärliga utsmäckningen av deras respektive byggnader.

Svenska stadsförbundets styrelse har såsom sin mening uttalat, att så länge man icke kände den närmare utformningen av det organ, som skulle äga föreslå representanter bland målare och skulptörer, vore det svårt att få ett verkligt begrepp om lämpligheten av rådets sammansättning. För att stimulera kommunernas åtgärder syntes det vara önskvärt, att lokalintresset icke tillmättes alltför snävt utrymme. Konstrådet finge icke bliva utrustat med en alltför diktatorisk myndighet och ej heller företräda några ytterlighetsriktningar inom konsten, om intresset skulle hållas uppe. Helst skulle styrelsen se, att det verkliga avgörandet förbehölles lekmännen, medan konstnärernas medverkan finge inskränka sig till avgivande av yttrandet i de föreliggande frågorna.

Föreningen svenska konstnärinnor ifrågasätter, att de två medlemmar av konstrådet, som skulle utses av en representativ sammanslutning av konstnärer, i stället skulle väljas av ett lämpligt antal elektor, utsedda genom allmänna och direkta val av medlemmar tillhörande inregistrerade sammanslutningar av bildande konstnärer, enär faran för ensidig moderiktning därigenom skulle minskas.

Föreningen Färg och form har understrukit, att lämpligheten av ett permanent konstråd givetvis måste ses i förhållande till omfattningen av statens konstnärliga uppdrag. Proportionerna mellan konstnärer och lekmän i konstrådet syntes i förslaget hava blivit lämpligt avvägda. Frågan om lämpligheten av att uppdraga åt en särskild riksorganisation för konstnärer att föreslå ledamöter i konstrådet kunde däremot dock diskuteras. I frågor, som anginge konstnärers gemensamma praktiska eller juridiska spörsmål förefölle tanken på en sådan organisation motiverad under förutsättning av att den ägde en ledning som i det offentliga framträdandet markerade en saklig och balanserad position och som uppbytte allmän aktning i sin gärning. I fråga om konstnärrepresentanter i ett statens konstråd måste fordringarna ställas ändå högre. Ledamöterna borde uttagas bland framstående konstnärer på olika områden (målning, skulptur, grafik), som gjort betydande insatser i den svenska konsten och vilkas åldersgräns förslagsvis ej borde understiga 30 år.

Möjligheten av att åstadkomma en kvalitativ konstnärrepresentation på basen av en förening, som skulle omfatta alla de, som med någon häbilitet kunde hantera pensel, modellerpinne eller gravstickel, syntes ej erfarenheten kunna motivera. I konst gällde mer än på de flesta områden kravet på urval, utgående både från formella förutsättningar och skapande förmåga. Behovet hos konstnären av att vid sidan av utvecklingen av de formella förutsättningarna giva uttryck för ett personligt känsloliv och en tillkämpad skönhetsvärld hade både i Sverige och andra länder fört samman konstnärer i mindre grupper, där de ideella synpunkterna varit av avgörande betydelse.

I anslutning till det anförda ville styrelsen föreslå en form för tillsättande av konstrådet med utgångspunkt i de sakkunnigas förslag. De av konstakademien föreslagna kandidaterna borde till halva antalet vara utanför akademien stående. De övriga två konstnärerna i rådet syntes lämpligen kunna tillsättas av Kungl. Maj:t efter hörande av representativa konstnärer, vilka gjort en betydande insats i det svenska konstlivet, alltså med samma kvalitetsfordringar på dem som föresloge kandidater som på kandidaterna själva. Representativa konstnärssammanslutningar borde även

höras. Sammanslutningar av i främsta rummet sällskaplig art kunde i detta fall ej anses vara rätt forum.

Konstakademien har i den nu föreliggande frågan yttrat i huvudsak följande:

Enligt de sakkunnigas förslag komme konstrådet att få en icke ringa betydelse för vårt konstliv. I bestämmelserna för dess sammansättning och verksamhet hade med fullt fog betonats såväl den konstnärliga sakkunskapens rätt till starkt inflytande på ärendenas handläggning som betydelsen av att rådet komme i åtnjutande av förtroende från de svenska konstnärerna landet runt. I detta senare avseende komme mycket att bero på förhållandet till den konstnärernas riksorganisation, som skulle jämte akademien upprätta förslag till ledamöter av rådet. Det vore enligt akademins mening välbetänkt, om organisationen komme att utöva denna sin funktion genom ett förtroenderåd, eventuellt valt av utsedda elektor. Rekryteringen av konstrådet finge icke bli beroende av slumpvis skiftande anslutning vid valtillfällena.

Byggnadsstyrelsen säger sig i huvudsak intet hava att invända mot den föreslagna organisationen. Styrelsen funne sålunda upprättandet av ett konstråd vara erforderligt för ledande och övervakande av de statliga konstinköpen och för fördelning av bidragen till kommuner och sammanslutningar. Det föreslagna förfarandet ifråga om samverkan mellan konstrådet och övriga statliga institutioner och myndigheter funne styrelsen likaledes i stort sett ändamålsenligt.

Chefen för nationalmuseet har beträffande frågan om konstrådets sammansättning anfört bland annat följande:

En förutsättning för genomförandet av de sakkunnigas förslag vore, att det bildades en organisation av landets konstnärer, som utgjorde en ur kvalitativ synpunkt tillfredsställande representation och i sig inneslöte beaktansvärda riktningar inom konstlivet. Någon sådan sammanslutning av landets hela konstnärskår existerade som bekant för närvarande icke. Skulle så lyckligt vara, att en dylik sammanslutning i sammanhang med det nu framlagda förslaget kunde komma till stånd, skulle detta innebära, att de av denna valda representanterna genom det förtroende, som landets konstnärer givit dem och genom det ansvar de måste känna gentemot vår konstnärskår, skulle i denna fråga kunna fylla en mycket värdefull funktion. Det syntes kunna ifrågasättas, om icke — därest ifrågavarande sammanslutning skapades — det vore tillfyllest, att denna organisation ensam avgåve förslag till sagda representanter i rådet, då i organisationen komme att ingå jämväl konstakademiens ledamöter.

En enligt museichefens uppfattning mycket allvarlig brist vidlåde förslaget om konstrådets sammansättning i övrigt, i det att nationalmuseet icke erhållit representation i rådet. Nationalmuseet borde givetvis genom antingen sin chef eller genom en av honom utsedd tjänsteman vid museet vara representerat i rådet. En dylik anordning måste nämligen vara mer ändamålsenlig såväl ur rådets som museets och överhuvudtaget konstens intresse, då den vore ägnad att å ena sidan tillföra rådet den sakkunskap och erfarenhet, som funnes representerad inom nationalmuseet, och å andra sidan förskaffa museet ökad kontakt med den levande svenska konsten. Det rikliga konstnärliga material, som konstrådet finge under sin behand-

ling, skulle nämligen säkerligen vid många tillfällen på ett synnerligen betydelsefullt sätt komplettera och förklara den bild av konstnärerna, som eljest endast kunde fås på utställningar och där så vore möjligt vid ateljébesök. Dessutom och kanske viktigast vore dock det förhållandet, att härigenom en fastare organisation av konstrådet skulle kunna erhållas, i det att valet av sjunde ledamot icke, såsom av de sakkunniga föreslagits, skulle vara beroende av den mening majoriteten av de övriga sex ledamöterna kunde komma att omfatta. Genom att dessa bestämde över valet av sjunde ledamot komme den majoritet, som till äventyrs kunde finnas inom konstrådet, endast att ytterligare förstärkas. Det torde väl ej heller vara uteslutet, att genom ett dylikt valförfarande den sjunde ledamoten redan från början skulle finna sig i en beroende ställning gentemot den inom rådet härskande majoriteten.

Statskontoret slutligen har i likhet med de sakkunniga förklarat sig vara av den uppfattningen, att särskilda anordningar vore önskvärda för åstadkommande av en planmässig ledning av statens konstfrämjande verksamhet, men har ifrågasatt, om icke statens permanenta, på respektive områden verksamma myndigheter borde i första hand utnyttjas.

I den mån det gällde utsmyckning av statliga byggnader ville det sålunda förefalla statskontoret, som om det låge nära till hands att förlägga ledningen till byggnadsstyrelsen, som hade att svara för den övervägande delen av det statliga byggnadsväsendet. Vidgad konstnärlig sakkunskap syntes böra tillförsäkras styrelsen genom organiserad samverkan med konstakademien och nationalmuseet, liksom ock genom inrättandet av ett särskilt konstråd, som dock enligt statskontorets mening borde hava allenast rådgivande karaktär. Beträffande rådets sammansättning syntes det vara av vikt, att ensidighet undvekes, och att skilda riktningar och intressen inom konstlivet bättre tillgodosåges än enligt de sakkunnigas förslag.

I särskilda uttalanden, fogade vid statskontorets yttrande, hava statskommissarierna *Spilhammar* och *Örtengren* anfört följande:

Spilhammar: Det sätt, de sakkunniga föreslagit för ett förverkligande av det med utredningen avsedda syftet, syntes ur olika synpunkter vara att föredraga framför den anordning, som av statskontorets majoritet ifrågasatts. Sammansättningen av det föreslagna konstrådet kunde måhända diskuteras. Möjligen skulle det kunna befinnas lämpligt, att antalet ledamöter i rådet utom konstnärernas krets utökades med ytterligare en ledamot.

Örtengren: För sin del anslöte Örtengren sig till de sakkunnigas mening att ledningen av statens konstbefrämjande verksamhet borde handhavas av ett konstråd. Någon i alla hänseenden tillfredsställande lösning av frågan om rådets sammansättning syntes knappast möjlig att ernå. Avgörande för rådets funktionsduglighet syntes ytterst bliva personvalet. Det syntes naturligt att konstnärernas medverkan i ansvarig ställning såsom ledamöter av rådet toges i anspråk. Örtengren anslöte sig därför även ifråga om rådets sammansättning till sakkunnigförslaget.

Frågan om konstrådets sammansättning har även bland myndigheterna i övrigt m. fl., såsom av handlingarna i ärendet närmare framgår, varit föremål för delade meningar.

Vad *kostnaderna för konstrådets verksamhet* beträffar, hava de sakkunniga yttrat följande:

Enligt *de sakkunnigas* mening borde konstrådets ledamöter och sekreterare åtnjuta årligt arvode för sitt arbete. Det stötte givetvis på stora svårigheter att i förväg bilda sig en uppfattning om rådets arbetsbörda. Denna syntes komma att växla högst avsevärt under olika år. De av de sakkunniga nedan föreslagna ersättningarna åt rådets ledamöter och sekreterare kunde därför efter en tids erfarenhet av rådets verksamhet visa sig mindre väl avvägda och böra bliva föremål för jämkning. Det årliga arvodet till rådets ledamöter syntes till en början böra bestämmas till 1,000 kronor för ordföranden och 500 kronor för annan ledamot. Konstrådets sekreterare syntes få ägna avsevärd tid åt de ärenden, som ankomme på rådet. De sakkunniga förutsatte emellertid, att han skulle kunna förena sitt arbete i rådet med annan avlönad sysselsättning. Framtiden finge visa, huruvida sekreterarens arbetsuppgifter i rådet bleve så omfattande, att han borde vara helavlönad. Enligt de sakkunnigas mening borde sekreterarens årsarvode till en början lämpligen kunna bestämmas till 3,000 kronor.

De sakkunniga ansåge sig icke behöva räkna med lokalkostnader för konstrådet, som för sina sammanträden syntes kunna få disponera rum i departement eller ämbetsverk.

Till konstrådets förfogande borde ställas ett reservationsanslag å 2,000 kronor för expenser, resor och dagtraktamenten. Konstrådet borde berättigas att självt företaga eller åt någon av sina ledamöter eller åt sekreteraren uppdraga att göra resa, som betingades av rådets verksamhet, varvid resekostnadsersättning borde utgå av de till rådets förfogande ställda medlen.

De samfälliga årliga utgifterna för konstrådet skulle alltså enligt de sakkunnigas förslag bliva:

Arvode åt ordföranden	kronor 1,000
Arvode åt övriga sex ledamöter, tillhopa	» 3,000
Arvode åt sekreteraren	» 3,000
Expenser, resor och traktamenten (reservationsanslag)	» 2,000
	<hr/>
	Summa kronor 9,000

Konstrådet borde givetvis lyda under ecklesiastikdepartementet.

I detta sammanhang må framhållas, att *nationalmuseichefen* i sitt yttrande berört spörsmålet om den framtida vården av de konstverk, som väntades tillkomma vid det föreliggande förslagets genomförande, och därvid framhållit, att — därest ifrågavarande uppgift skulle anförtros nationalmuseet, som ju vore den enda statsinstitution, som ägde de fackmässiga förutsättningarna härför — museet icke med den nu till buds stående personalen syntes vara rustat att påtaga sig densamma, utan torde vid sådant förhållande en personalförstärkning bliva erforderlig.

5. Övriga frågor. *De sakkunniga* hava erinrat, att nöjes-skatte medlen årligen stege till högst betydande belopp, särskilt i städerna.

Beträffande de senare inginge skatten enligt uppgift i flertalet städer i sin helhet direkt till stadskassan utan att reserveras för särskilda anslag. På några håll inginge skatten visserligen också direkt till stadskassan, men användningen av densamma vore helt eller delvis begränsad till vissa ändamål av social eller kulturell natur.

Vidare erinras, att riksdagen i skrivelsen nr 301/1933 hemställt om utredning angående revision av nöjesskatteförordningen.

Enligt de sakkunnigas mening talade starka skäl för att åtminstone en betydande del av nöjesskattemedlen disponerades för kulturella eller konstnärliga ändamål. Av de sakkunnigas utredning framginge emellertid, att i flertalet städer nöjesskatten i sin helhet inginge i stadskassan utan att reserveras för särskilda anslag. De sakkunniga ville i förevarande sammanhang framhålla lämpligheten av att anslag lämnades av nöjesskattemedel för offentliga öppna platsers prydnad med konstverk samt för konstnärlig utsmyckning av kommunala byggnader av mera monumental karaktär, såsom rådhus, sjukhus, skolor m. fl., vilka för närvarande i stor utsträckning vore i avsaknad av konstnärlig utsmyckning. Det syntes även de sakkunniga rimligt, att konst- och museiföreningar understöddes med nöjesskattemedel. Även på annat sätt syntes nöjesskattemedel böra disponeras i konstfrämjande syfte. Därest, såsom riksdagen förväntade, en utredning komme till stånd rörande revision av nöjesskatteförordningens bestämmelser, syntes vid denna undersökning frågan om nöjesskattemedlens användning bliva föremål för övervägande. De sakkunniga ansåge sig därför icke böra för närvarande göra något ytterligare uttalande i ämnet.

Svenska stadsförbundets styrelse har i sitt yttrande berört de sakkunnigas uttalande i förevarande fråga.

Mot själva tanken, att nöjesskatten komme till användning för tillgodoseende av kommunala konstintressen, när vederbörande kommuns ekonomi det medgäve, syntes ingen invändning vara att göra. Det hade redan visat sig, att kommunerna icke vore främmande för en sådan användning. Men styrelsen ville redan i detta sammanhang uttala sig mot den tanke, som framskyntade i betänkandet, att kommunerna genom lagstiftning skulle åläggas skyldighet att låta någon viss del av skatten gå till konstnärliga ändamål. Nøjesskatten hade år 1919 gjorts till en kommunal skatt för att bereda kommunerna en möjlighet att förbättra sina inkomster. Den kunde, i vart fall i ett annat ekonomiskt läge än det nuvarande, ännu en gång visa sig högeligen nödvändig för detta syfte. Finge kommunerna på förslaget sätt lotteri- och tipsmedel att användas för konstnärlig utsmyckning av sina offentliga byggnader, syntes detta komma att stimulera intresset för nöjesskattens tillgripande för den kommunala andelen i kostnaderna. En tvångslagstiftning ville styrelsen däremot bestämt motsätta sig.

Statskontoret har framhållit, att ämbetsverket av principiella skäl icke kunde biträda de sakkunnigas uppfattning, att nöjesskattemedlen helt eller delvis borde reserveras för tillgodoseende av visst på förhand bestämt ändamål. Enligt ämbetsverkets mening borde intäkten av denna skatt ingå bland kommunernas övriga inkomster för att tillsammans med dessa disponeras för tillgodoseende av kommunernas utgiftsändamål.

Beträffande statens bidrag till folkskoleväsendet hava

de sakkunniga erinrat om bestämmelserna i kungörelsen den 6 mars 1936 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet.

Såsom de sakkunniga förut framhållit, vore skolbyggnader som regel i behov av konstnärlig utsmyckning. Enligt vad som framginge av nämnda kungörelse lämnade staten betydande bidrag till kommunernas kostnader för folkskoleväsendet. Statsmakterna hade ansett, att detta statliga bidrag borde avse endast de kostnadskategorier, som kunde sägas hava omedelbart samband med folkskoleväsendet. De sakkunniga hade icke ansett sig böra föreslå sådan ändring i kungörelsen, att i bidragsunderlaget skulle inräknas kostnad för folkskolebyggnadernas konstnärliga utsmyckning. Enligt de sakkunnigas mening syntes emellertid Kungl. Maj:t och länsstyrelserna inom ramen för gällande kungörelse kunna visa tillmötesgående i fråga om sådan utsmyckning, som inginge som en fast del av själva byggnaden. De sakkunniga vågade antaga, att, därest staten i ökad utsträckning anlätade konstnärer för statliga byggnaders prydnad med konstverk, många kommuner komme att känna sig manade att följa exemplet och i kostnads-kalkylen för folkskolebyggnader upptaga belopp för konstnärliga ändamål. De sakkunniga hade tidigare föreslagit, att lotterimedel skulle få tagas i anspråk för konstnärlig utsmyckning av kommunala byggnader, varför kommunerna i denna ordning hade möjlighet att erhålla bidrag till kostnaderna för förvärv av konst till folkskolebyggnader.

Skolöverstyrelsen har uttalat sin anslutning till de sakkunnigas mening, att tillräckliga skäl icke förelåge att i detta sammanhang föreslå ändring av nuvarande bestämmelser i fråga om statens bidrag till folkskoleväsendet liksom ock till deras uttalande, att en viss smidighet vid tillämpningen av berörda bestämmelser med hänsyn till såväl konstens som skolans behov syntes böra eftersträvas.

I nu förevarande sammanhang ber jag att få erinra, att på grund av framställningar från intresserat konstnärshåll fråga uppkommit om ändrade bestämmelser rörande inlösen för statens räkning av levande svenska konstnärers arbeten. I detta hänseende gäller nu, att förslag till inköp för medel från det å nationalmuseets stat uppförda reservationsanslaget till inlösen av svenska konstnärers arbeten skall upprättas av chefen för nationalmuseet efter samråd med vederbörande intendent, som äger att till protokoll anteckna avvikande mening. Å förslaget må ej uppföras arbete av konstnär, vars död inträffat för längre tid tillbaka än fem år, räknat från dagen för förslagets upprättande. Museichefens förslag skall jämte vederbörligt protokollsutdrag insändas till Kungl. Maj:t för prövning.

Ovannämnda sakkunniga hava i ett särskilt utlåtande i ämnet ifrågasatt, huruvida icke konstrådet, därest det komme till stånd, borde beredas tillfälle att yttra sig över museichefens förslag till inköp av levande svenska konstnärers arbeten. En annan möjlighet hava de sakkunniga angivit vara att låta inköpen beslutas av ett kollegium, bestående av två representanter för vardera av nationalmuseet och konstrådet.

Det kan givetvis icke bliva fråga om att här till godkännande framlägga ett fullständigt program för ett planmässigt främjande av bildande konst. Min avsikt är endast att föreslå anvisande av medel till inrättande av ett konstråd med i huvudsak sådan uppgift, som de sakkunniga tänkt sig. För att erhålla en bakgrund till detta förslag läser det emellertid vara erforderligt att till betraktande upptaga vissa av de huvudsynpunkter, som kommit till uttryck i den föreliggande utredningen.

Det torde härvid ej vara nödvändigt att ånyo ingå på de skäl, som tala för åtgärder på förevarande område. I detta hänseende erinrar jag om vad jag enligt det ovanstående anförde till statsrådsprotokollet för den 21 februari 1936. Den uppfattning, för vilken jag i berörda sammanhang gjorde mig till tolk, har vunnit anslutning i de i ärendet avgivna yttrandena och torde icke behöva ytterligare utvecklas. Jag begränsar mig därför till att konstatera, att allmän enighet synes råda om att staten bör ingripa med åtgärder, som kunna bliva till verksamt och varaktigt stöd för den bildande konsten och dess utövare.

Innan jag övergår till de sakkunnigas förslag till stödåtgärder, vill jag klarlägga min ståndpunkt till ett par spørsmål av principiell betydelse, som gälla räckvidden av dessa åtgärder.

Statskontoret har i sitt utlåtande över de sakkunnigas betänkande framhållit, att den ledande principen vid övervägandet av åtgärder på förevarande område måste vara, att stöd gäves åt konsten med hänsyn till dess betydelse för samhället och medborgarna, varav följde, att de verk, som borde komma ifråga för offentlig konstnärlig utsmyckning, icke på förhand finge begränsas till arbeten av *levande* svenska konstnärer. Detta äger givetvis sin riktighet, när det gäller statens konstfrämjande verksamhet, sedd i stort. De åtgärder, varom nu närmast är fråga, hava emellertid vid sidan av det av statskontoret understrukna syftet även ett annat, nämligen att, i överensstämmelse med den bildande konstens ställning såsom en ur samhällelig synpunkt viktig kulturfaktor, i görligaste mån bereda möjligheter till drägligare existensvillkor för dess utövare. I den mån de två syftena sammanfalla — och så synes i själva verket till stor del vara fallet — komma båda att främjas genom de föreslagna åtgärderna. Enligt min mening synes därför icke någon befogad invändning kunna resas mot att de ifrågasatta åtgärderna som regel förutsättas endast böra komma *levande* svenska konstnärer tillgodo. Vad beträffar egentlig, fast monumentalkonst, lämpad för nybyggnadsföretag, är det väl utan vidare klart, att i allmänhet endast verk av *levande* konstnärer kunna ifrågakomma. I detta sammanhang må även framhållas, att de föreslagna åtgärderna jämväl hava till ändamål att stimulera allmänhetens konstintresse och lust att för egen del inköpa konst. I den mån så sker, vidgas marknaden för all konst.

Det andra principiella spørsmål, jag här vill beröra, är frågan om och i

vilken utsträckning *konsthantverket* må inbegripas i de stödåtgärder, varom här kan bliva fråga. Givetvis skulle det föra för långt att utsträcka dessa till att avse även det mera industrimässigt bedrivna konsthantverket. Där emot anser jag, att för särskilda fall konsthantverket i mera inskränkt bemärkelse bör kunna bliva delaktigt i de planerade stödåtgärderna. Gränsen mellan konst och konsthantverk är flytande. Helt naturligt kan icke materialets beskaffenhet få bliva avgörande för en gränsdragning. Till konstverk i egentlig mening kan ofta räknas t. ex. ett träsnideri, en glas- eller keramikpjäs, en textilvara, en intarsia etc. Konstnärer tagas mer och mer i anspråk inom hemslöjd och konsthantverk, en tendens, väl värd att uppmuntra. Ett särskilt skäl för att icke utesluta konsthantverket synes mig även ligga i det förhållandet, att dess utövande i skilda former ofta är hänförligt till vissa provinsiellt begränsade områden. Det bör enligt min mening kunna ifrågakomma, att, då det gäller konstnärlig utsmyckning av en offentlig byggnad inom en sådan landsända, konsthantverket får konkurrera med den egentliga s. k. bildande konsten om utsmyckningen.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande framhållit såsom en möjlighet, att ett förverkligande av de föreslagna åtgärderna skulle locka ett ökat antal unga människor att söka sin utkomst genom konstnärlig verksamhet, varigenom huvudsyftet med åtgärderna skulle äventyras. Jag bortser icke från möjligheten, kanske sannolikheten av att tillströmningen till konstnärsyrket, om det blir ekonomiskt mera givande än nu, kan komma att ökas. I den mån konsten själv därigenom skulle berikas, vore en sådan utveckling enligt min mening icke i och för sig att beteckna såsom betänkelig. Det blir emellertid en av konstrådets ansvarsfullaste uppgifter att tillse, att endast den goda konsten kommer i åtnjutande av den stimulans, som ökade statsbeställningar och statsinköp utan tvivel komma att innebära. Jag vill tillägga, att den stegring i allmänhetens intresse för konst, som kan förväntas bliva en följd av ett ökat statligt stöd, torde komma att taga sig uttryck i en vidgad köplust beträffande konstalster.

De sakkunniga hava vid sina undersökningar rörande möjligheterna att bereda vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer utgått ifrån, att våra offentliga byggnader och öppna platser i allmänhet borde i ökad utsträckning prydas med konstalster. Denna tanke, som anknyter till vad jag till ovannämnda statsrådsprotokoll yttrade, har ock enstämmigt understötts av de i ärendet hörda myndigheterna och korporationerna. Det torde icke kunna bestridas, att i allmänhet vid planerandet av offentliga byggnadsföretag ett alltför snävt utrymme beretts åt de rent estetiska synpunkterna. Naturliga sparsamhetsskäl hava gjort, att de anslagsbeviljande myndigheterna låtit byggnadens egentliga ändamål i alltför hög grad undantränga skönhetskravet. Det är klart, att även för framtiden de ekonomiska och praktiska

intressena måste komma att spela en dominerande roll, men önskvärt synes vara, att de konstnärliga kraven få göra sig mera gällande och tillmätas större betydelse än hittills.

De sakkunniga hava tänkt sig tre olika huvudvägar för befrämjande av det här avsedda syftet. Den första och tillika den enda, som — bortsett från inrättande av ett konstråd — direkt kräver riksdagens medverkan, är det av de sakkunniga närmare utformade förslaget att vid beviljande av *anslag till statliga nybyggnadsföretag* regelmässigt i anslaget inbegripa ett icke alltför ringa belopp, i allmänhet icke understigande en procent av byggnadskostnaderna, till konstnärlig utsmyckning, givetvis under förutsättning, att sådan utsmyckning med hänsyn till byggnadens art och belägenhet lämpligen bör äga rum. Storleken av den del av byggnadskostnaderna, som avsåges för konstnärlig utsmyckning, har synts de sakkunniga icke böra generellt fastslås vid visst procenttal utan bestämmas från fall till fall.

Jag finner i likhet med de hörda myndigheterna och korporationerna starka skäl tala för att de sakkunnigas förslag på denna punkt förverkligas. Jag förutsätter, att de anslagsäskande myndigheterna vid framläggande av sina önskemål ifråga om byggnadsanslag tillbörligen beakta de möjligheter till konstnärlig utsmyckning, som i varje särskilt fall må förefinnas.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare utforma detaljerna i det föreslagna förfaringssättet vid planerande och utförande av konstnärlig utsmyckning av statliga nybyggnader. Jag håller i likhet med de sakkunniga före, att vid företag av större räckvidd bör anordnas ett tävlingsförfarande under ledning av en för ändamålet tillsatt jury.

Den andra huvudpunkten i de sakkunnigas förslag åsyftar ett ökat och mera planmässigt anvisande av *lotterimedel* för konstnärliga ändamål. Ett realiserande av detta förslag skulle otvivelaktigt främja de därmed avsedda syftena. Särskilt synes landsbygdens behov av god konst kunna på detta sätt bliva i ej ringa grad tillgodosett. Då emellertid frågan om ett statligt penninglotteri för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, torde det icke vara möjligt att nu närmare ingå på förevarande spörsmål. Vid prövningen av frågan om lotteriväsendets framtida anordning lär emellertid de sakkunnigas förslag på denna punkt böra beaktas.

Vad slutligen angår den föreslagna tredje huvudformen för statliga konstfrämjande åtgärder, användande av s. k. *tipsmedel* för konstnärlig utsmyckning av idrottsplatser, har de sakkunnigas förslag icke givit anledning till någon väsentligare erinran. Det lär få ankomma på Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall efter vederbörandes hörande träffa avgörande rörande tipsmedels disposition för ifrågavarande ändamål.

Även om det sålunda ytterst kommer att bero på framtida avgöranden, huruvida och i vilken omfattning medel för konstfrämjande ändamål på nu

antydde vägar komma att ställas till förfogande, lärer det likväl vara berättigat att hysa förhoppningar om avsevärt tillmötesgående härutinnan från de anslagsbeviljande myndigheternas sida. En förutsättning härför synes dock vara, att möjligheter skapas för en planmässig och central ledning av den konstfrämjande verksamhet, som här avses. De sakkunniga hava med avseende härå föreslagit inrättandet av ett permanent *konstråd*.

Det har ifrågasatts, huruvida icke de uppgifter, som skulle ankomma på denna institution, lämpligen skulle kunna anförtros åt redan existerande statsmyndigheter, exempelvis byggnadsstyrelsen i samverkan med konstakademien och nationalmuseet. Även om en sådan anordning i åtskilliga fall, särskilt då det gäller konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, skulle kunna tänkas vara tillfyllest, skulle anordningen dock enligt min mening redan på grund av mångfalden av de uppgifter, som i samband med de planerade konstfrämjande åtgärderna komma att kräva sin lösning, snart visa sig förenad med betydande olägenheter. Å andra sidan synas fördelarna med ett särskilt organ för ändamålet uppenbara. Enhetlighet och planmässighet skulle befrämjas. Genom sin sammansättning skulle konstrådet komma att stå i oavbruten och levande kontakt med de skapande konstnärerna, något som synes mig vara en förutsättning för att tillfredsställande resultat skola kunna ernås på förevarande område. Samtidigt skulle vinnas större smidighet och snabbhet vid ärendenas handläggning. Jag är sålunda för egen del övertygad om nödvändigheten av att skapa ett centralt organ av åsyftat slag. Kostnaderna för denna institution synas bliva jämförelsevis små.

Beträffande konstrådets befogenheter synes, när det gäller att slutligen bestämma om inköp av konstföremål eller utförande av fast utsmyckning för statliga byggnader, ett avgörande inflytande böra tillerkännas konstrådet och byggnadsstyrelsen samt i sista hand, i fall av meningsskiljaktigheter, Kungl. Maj:t. I övrigt synes mig vad de sakkunniga föreslagit i avseende å konstrådets arbetsuppgifter kunna i huvudsak godtagas, även om vissa skäl tala för de av statskontoret framförda betänkligheterna mot att låta konstrådet övertaga förvaltningen av fonden för främjande av bildande konst, därest en sådan kommer till stånd, samt mot att låta konstrådet få fördelningen av tillgängliga lotterimedel om hand. Emellertid är jag icke nu beredd att taga definitiv ställning till dessa frågor, utan torde desamma få avgöras av Kungl. Maj:t i samband med prövningen av frågan, huruvida och i vad mån lotterimedel böra disponeras för ifrågavarande ändamål.

Såsom i det föregående antytts, hava vissa erinringar anförts mot de sakkunnigas förslag ifråga om konstrådets sammansättning. Dessa erinringar hava emellertid i allmänhet icke avsett antalet ledamöter i rådet, som föreslagits till sju. Även jag anser, att det ifrågasatta antalet ledamöter är lämpligt. Erinringarna hava huvudsakligen gällt proportionen mellan lek-

man- och konstnårsrepresentanter i rådet samt proceduren för ledamöternas utväljande. Några mera vägande invändningar härutinnan mot de sakkunnigas förslag synas mig icke hava framkommit. Jag anser mig därför kunna i stort sett ansluta mig till detta förslag, dock vill jag tillfoga, att, då befogenheten att utse sex ledamöter skulle tillkomma Kungl. Maj:t, det synes vara i sin ordning, att Kungl. Maj:t icke är bunden av framställt förslag till ledamot utan må kunna, där så provas lämpligt, fritt välja utom förslaget. De i samband härmed stående övriga detaljfrågorna lärer Kungl. Maj:t i sinom tid böra taga under närmare omprövning. Den största vikten kommer under alla förhållanden att ligga på personvalet vid utseendet av konstrådets ledamöter. Det eftersträfvansvärda måste härvidlag vara, att rådets sammansättning blir sådan, att det åtnjuter fullt förtroende av såväl statsmakterna som de kvalificerade konstnärerna.

Rörande de för konstrådet och dess verksamhet i övrigt erforderliga närmare föreskrifterna torde Kungl. Maj:t böra framdeles fatta beslut. Därvid synes anledning föreligga att överväga frågan, huruvida icke åt konstrådet bör tillerkännas någon funktion i avseende å inlösen av levande svenska konstnärers arbeten för nationalmuseets räkning.

Vad därefter angår *kostnaderna för konstrådet*, hava de sakkunniga beräknat desamma till 9,000 kronor om året. Beräkningen vilar på förutsättningen, att ledamöterna och sekreteraren böra tillerkännas följande arvoden, nämligen ordföranden 1,000 kronor, envar av de övriga ledamöterna 500 kronor och sekreteraren 3,000 kronor, samt att konstrådet bör få disponera en summa av 2,000 kronor till expenser, resor och dagtraktamenten. Jag har icke funnit anledning till erinran mot denna beräkning. För nästkommande budgetår torde för konstrådet böra anvisas ett obetecknat anslag av 9,000 kronor. Jag förutsätter emellertid, att, sedan närmare erfarenhet vunnits rörande kostnaderna, frågan därom kan kräva förnyad prövning.

Vad de sakkunniga anfört angående nöjesskattemedlens användning anser jag mig icke böra i detta sammanhang närmare ingå på. Beträffande den av de sakkunniga berörda frågan om folkskolebyggnaders konstnärliga utsmyckning vill jag såsom min mening uttala, att en ändring av gällande statsbidragsbestämmelser, som möjliggjorde inräknande i bidragsunderlaget av kostnader för konstnärlig utsmyckning, även annan än fast sådan, sannolikt skulle visa sig utgöra ett särskilt verksamt medel att främja här avsedda syften. De sakkunniga hava emellertid icke ansett sig böra framställa något förslag härom. Vid sådant förhållande finner jag mig icke nu kunna ifrågasätta en ändring av statsbidragsgrunderna i denna riktning, men jag anser, att tanken härpå icke bör släppas utan efter ytterligare övervägande ånyo vid lämpligt tillfälle framdeles komma under omprövning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Konstrådet* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av kronor 9,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. v. Krusenstjerna.